

פו. בקידוש על היין לדעת המחבר מקדש מעומד, ולמנהגנו ע"פ הרמ"א יושבין בקידוש כיון שהוא במקום סעודה, ובפרט כשמוציא בני ביתו לדעת הגר"א צריך מדינא לישוב אך בדיעבד אינו מעכב, וכ' המ"ב דלכתחילה יש ליזהר בזה כשמוציא אחרים, ומנהג חסידים וספרד ע"פ האר"י ז"ל לעמוד בכל הקידוש, ונהרא נהרא ופשטיה²⁷.

דברים נאמרו בכוס של ברכה קאי על קידוש, ובטוש"ע סי' רע"א סי"א, דטעון כל מה שטעון כוס ברה"מ כמ"ש בביהגר"א דהוא מירו' ספ"ז דברכות "והכי נהגין רבנן בכסא דקדושא". וע"ש במ"ב שנתבאר בסי' קפ"ג הפרטים. וכל דינים שהבאנו נתבאר בסי' קפ"ג סעיף א-ד, ובמ"ב שם. ולמעשה ישנם עשרה דברים, ומהן ד' לעיכובא וסימניהם ח' מ' ש' ה' חי מלא שטיפה הדחה, והשאר להידור מצוה לכתחילה ע"ש במ"ב סק"ה. וברמב"ם בהל' קידוש שם, כ' רק אוחזו בימינו, ולא הביא שמקבלו בשתי ידיו ומחזירו לימינו, נראה דהר"מ מפרש דדין מקבלו בשתי ידיו הוא רק כשמקבלו מאחרים ולא כשנוטלו בעצמו, ולכן בקידוש שבעה"ב מקדש אוחזו בימינו, משא"כ בכוס ברה"מ שאורח מברך נאמר מקבלו - מבעה"ב בשתי ידיו. ושור' כדברינו בלקט יושר עמ' פ"ו "וכוס קידוש ליל פסח יראה דמקבלו בשתי ידיו לא שייך ביה דכיון דאין מושיטין לו לברך כמו בכוס ברה"מ לא שייך בו לקבלו בשתי ידיו וה"ה כל כוס של קידוש והבדלה כה"ג עכ"ל. וברוך שהנחני בדרך אמת כי מצאתיו בדרך אקראי ביום שחידשתיו מהרמב"ם הנ"ל. אך יש להעיר דהגי' "מקבלו" בשתי ידיו, שהוא בטוש"ע סי' קפ"ג, היא גי' הרא"ש, ולפנינו בספ"ז דברכות הגי' "נוטלו" בשתי ידיו, ושמעתי מהגריש"א שליט"א דלגי' זו מקום לומר דיש חשיבות בעצם נטילת הכוס בב' ידיו אף שאינו מקבלו מאחר.

ולענין עיטור בגמ' ברכות נא. איתא רב ששת מעטר ליה בנטלי, ובהערוך ערך עטר, וכן ברש"י בספר האורה סי' מ"ד, שנהגו בעיטור שאף אחרים נוטלים כוס בידיהם לעטר כוס של ברכה. ובריטב"א פ"ח מהל' ברכות "לעטר השולחן בכוסות של יין". וכן במנהג הל' סעודה "ולשון עיטור בנטלי שנותנים כוסות מלאים יין סביב כוס המברך על השולחן". ובמעשה רב לרבינו הגר"א סי' קי"ט כ': "טוב לעטר כוס של קידוש וברה"מ והבדלה כשיש כוסות סביב וה"ה לכל הל' דברים וד' לעיכוב" עכ"ד. ועי' במשמר"מ ברכות נא. דהכונה לכוסות עם יין.

27. בב"י סי' רע"א הביא מהכלבו דלכאור' היה צריך לעמוד בקידוש לכבוד

המלך, אך הואיל ואין קידוש אלא במקום סעודה צריך לישב, דאי יתיב וקאי מיחזי כחוכא ואיטלולא ע"ש, וע"כ כ' הב"י דאין זו טענה דהרי לרמב"ם מקדשין מעומד בסוכות אע"פ שאח"כ יושבים ואוכלים, וכ"ה בש"ע שם דאומר ויכולו מעומד, וביאר בתורת שבת טעמו דעומדים בויכולו לפי שהוא עדות על בריאת שמים וארץ, אך הרמ"א שם כ' ע"פ הכלבו הנ"ל דטוב לישב ושכן המנהג [מלבד כשאומר יום השישי ויכולו השמים עומדים לכבוד השם] וביאר הלבושי שרד דמדין קבמ"ס עדיף לישב דנראה דהקביעות היא במקום הסעודה. אמנם הב"י גופיה כ' בשם אבודרהם, דלא הקפידו על ויכולו שבקידוש לאומרו מעומד לפי שכבר אמרוהו בביהכנ"ס והיינו דאף משום עדות א"צ לאומרו מעומד.

אך בעיקר דין הקידוש כ' רבינו הגר"א דבתו' ברכות מג. ד"ה הואיל תמהו על המנהג שעומדים בהבדלה איך יוצאין בכה"ג בהבדלה מפי המברך כיון שאין יושבין ולא מסובין, [ובחזו"א או"ח סי' י"ט סק"א, תמה על התוס', דהא בברכת המצוות לא בעינן קביעות והסבה ונשאר בצ"ע, אך בראשו' ז"ל פ' אלו דברים (ברכות נג.) מבואר דאף ברכת מאורי האש של הבדלה היה צריך קביעות מדינא, אילולי שהוא רק מאור, וי"א דעכ"פ בעי ישיבה (מלבד שי' הרשב"א שם דבמצוות לא בעי הסבה וישיבה)]. ונדחקו ליישב דהואיל וקובעין עצמן להבדלה קובעין עצמן לכולה מילתא, ומסקו התו' דטוב ונאה למבדיל וגם לשומעים לישב, ומסיק הגר"א דכן עיקר ע"ש. הרי דמעיקר דינא צריך ישיבה בשעת הקידוש כדי שיקבעו עצמם לצאת בקידוש [כלומר לענין שתיית היין של השומעים, דהא בעצם הקידוש לכא' יוצאים ככל מצוה שנעשית בעמידה, ועי' מטה אפרים סי' תרכ"ד באלף למטה שם באורך דהעומדים יצאו יד"ח קידוש אבל אסור להם לשתות בלא ברכה], וכ"ה בביהגר"א סי' רצ"ו ס"ו לענין הבדלה דמדינא צריך ישיבה לצאת דזה כמו הסיבה לדידהו, וכ"כ במ"ב סי' רע"א סקמ"ו דטוב ליזהר בזה, אך נסתפק שם המ"ב בשעה"צ או' נ"א אם להגר"א הוא מעבד בדיעבד או רק לכתחילה, וכ' דמדבריו בסי' רצ"ו משמע שזהו מדינא ולעיכובא ע"ש. אך באמת דברי הגר"א עשירים במקו"א בסי' ל"ב בביאורו דשם כ' דהבדלה עושין מעומד דכתיב והבדלתם לכם, והוא ממנהיגו [דכ"מ דכתיב לכם מעומד, וספרתם לכם וכו'] ועי' גם תוספת מעשה רב להגר"ח מוולוז'ין זצ"ל דהיה נוהג להבדיל מעומד, ותמהו עליו מדברי הגר"א בהל' הבדלה, אך באמת מקורו בביהגר"א הל' תפילין דהבדלה מעומד, ועכ"פ למדנו מזה דבדאי אינו לעיכובא אלא רק לכתחילה.

ובכה"ח הביא משעה"כ להאר"י ז"ל ובפע"ח פח"י שעומדים בשעת הקידוש, ואח"כ יושבים וטועמין מן הכוס, וכן מנהג הספרדים ע"פ המחבר והחסידים ע"פ האר"י ז"ל. ומנהג ליטא ואשכנז דיושבים בשעת הקידוש

פז. למנהגנו ע"פ הרמ"א הגר"א והמ"ב יושבין אף באמירת ויכולו, ומ"מ באמירת יום השישי ויכולו השמים [ר"ת שם הוי"ה] כ' הרמ"א שנוהגין שהמקדש עומד משום כבוד השם, ויש מהגדולים שיושבין גם בזה. ויש שנוהגין לעמוד בכל אמירת ויכולו ולכורא פרי הגפן יושבים²⁸.

וכדפסק המ"ב. ומ"מ העושין כהב"י והאר"י ז"ל או בישיבות הקדושות ושמחת חתן וכלה שמתקבצין כולם סביב המקדש, ואין יכולין לישיב ולשמוע ועומדים בקידוש בודאי יש להם על מי לסמוך ונהרא נהרא ופשטיה, וכבר נתבאר דלהגר"א הוא רק לכתחילה, ואף בהבדלה רבינו הגר"ח זצ"ל תלמידו היה מבדיל מעומד, ובלבד שיזהרו שלא יסתובבו אנה ואנה, וכדהזכיר ע"ז המ"ב סקמ"ו דזה לא מיקרי קבע כלל.

28. מטה משה בדרכי משה והרמ"א סי' רע"א ס"י, ופשוט שזהו דוקא למקדש ולא לשומעים, ויש נוהגים לעמוד באמירת ויכולו ע"פ מש"כ הפמ"ג סי' רס"ח שנוהגין לעמוד בויכולו שהוא עדות על בריאת שמים וארץ, אך כבר כ' הפמ"ג גופיה סי' רע"א מ"ז י"ג "כשיש עשרה אומרים ויכולו מעומד הא לא"ה לא"ה ע"כ. ולכן לא הזכיר מזה במ"ב סי' רע"א כלל. ואדרבה ע"ד הרמ"א שם שהמנהג לישיב בויכולו כ' בסקמ"ז מר"פ באבודרהם דכיון שכבר אמרו בביהכנ"ס שוב אין מקפידין ע"ז ע"ש. ועל כרחך דמש"כ הפמ"ג דנוהגין "העולם" לעמוד בויכולו שבקידוש אף שאמרוהו בביהכנ"ס, הכונה דוקא בעשרה וזהו שכ' העולם, וכן מוכח במ"ב סי' רס"ח סקי"ט שכ' דהיחיד לא יאמר בעמידה ולא יכוין לשם עדות אלא כקורא בתורה, ותוכ"ד הביא מש"כ הפמ"ג הנ"ל שהמנהג לומר ויכולו מעומד אף אם אמרו בביהכנ"ס ע"ש. ועל כרחך כוונתו רק לעיקר מה שדן שם המטה משה שא"צ לומר מעומד בתורת עדות כיון שכבר אמרו בביהכנ"ס לשם עדות והוא מהאבודרהם. וע"ז כ' דעכ"פ העולם אומרים אותו מעומד, אך עכ"פ הדין הקודם שכ' אף לגבי ויכולו שבביהכנ"ס בעינו שלא לאומרו בתורת עדות אלא דוקא בעשרה ובציבור, ולא ביחיד. ולכן לא הזכיר כלל המ"ב סי' רע"א ע"ד הרמ"א, שנוהגין לעמוד בכל ויכולו, דזהו דוקא בעשרה וכמ"ש הפמ"ג גופיה. וראיתי להאריך בזה לפי שרבים טעו בזה דלדעת המ"ב יש לעמוד בכל פר' ויכולו שבקידוש, ולא היא דבמקומו סי' רע"א מפורש בדבריו שהמנהג לישיב בויכולו, ודברי הפמ"ג רק בעשרה כמפורש בדבריו, וכן מנהג גדולי ישראל לישיב בויכולו. מרנן החזו"א והגר"י זק"ה וז"ל והנוהגים ע"פ הגר"א יושבים בכל הקידוש אף בויכולו וביום הששי וכמו ששמעתי מהגר"ש אלישיב שליט"א.

ומ"מ גם העומדים בויכולו לחוד אין מזניחין אותן ויש להם ע"מ

יז. נקיון התינוקות - קודם הקידוש יש לזיזר שהתינוקות יהיו נקיים, שאם קידש ונמצא תינוק עם צואה בחיתוליו העומדים בתוך ד"א פעמים שלא יצאו, ויש מוציאין לגמרי תינוקות ממקום הקידוש מחשש צואה במקומה בתוך ד"א, אך מדינא נקטו הפוסקים שאינה אסורה לאחרים רק לאדם עצמו*28.

²⁸ [אוצר החכמה]
[אזהרה 234567]

לסמוך, והרי כ' הרמ"א שיכול לעמוד, וגם האבודרהם כ' שלא הקפידו לישוב, משמע דאם רוצה לעמוד שפיר דמי ואינו הדיוט, וכ"כ היעב"ץ בסידורו וכן ראיתי במנהגי רבינו החת"ס זצ"ל, ונהרא נהרא ופשטיה. [וראה לעיל פרק ו' הע' 41 לגבי ויכולו בתפילה, דדעת הגר"א וש"א דהיחיד נמי אומר לשם עדות ומצטרף עם הציבור שכבר אמרו]. אך נראה דלמנהגנו שיושבין בקידוש וגם בויכולו זהו משום דברי הכלבו דאין קאבמ"ס, והוי חוכא ואיטלולא לעמוד ולישב ע"ש והובא בב"י, ובריש הע' 27, ומש"כ הרמ"א הכוונה שרק המקדש עומד ביום השישי ויכולו השמים, כיון שהמקדש עושה ומינכר שעושה כן לכבוד השם בודאי שפיר דמי.

*28. אף צואה מכוסה נקטי' לחומרא דדינה כריח רע שיש לו עיקר וצריך הרחקה ד"א ממקום שכלה ריח. עי' במ"ב ובפתיחה לסי' ע"ט בדין השביעי. אך לענין לחזור ולקדש נראה דיש בזה כמה ספיקות, א' יש לסמוך על הרשב"א וסייעתו דדינה כר"ר שאין לו עיקר שאסור עד מקום שכלה ריח. עי' מ"ב סי' ע"ו סק"ג, ועוד דדעת הרמב"ם דגם בר"ר שיש לו עיקר א"צ להרחיק עד ד"א ממקום שכלה ריח ולענין דיעבד יש לצרף שיטתם. עי' כה"ח סי' ע"ט או' ה', וגם דעת הנשמ"א כלל ס' או' ע' דבר"ר שיש לו עיקר אינו חוזר ומתפלל דהוי דרבנן, עי' בה"ל ר"ס ע"ט ד"ה ד"א.

ודע דשי' המ"א ר"ס פ"א סק"א דצואה בפי הטבעת אסורה אף לאחרים, וביאר בזה דברי מהרש"ל שכ' "נכון שלא לקרות ק"ש אצל תינוק" דחיישי' לצואה במקומה, וכ"כ א"ר שם. ועי' באר היטב הראשון הובא במחה"ש ופמ"ג שתמה ע"ז דצואה בפי טבעת איסורה רק על האדם עצמו ולא לאחרים, וכן דייק החמד משה ור"ד מלשון רש"י ביומא כח. "אסור זה לקרות ק"ש". אך עי' במחה"ש שביאר היטב דברי המג"א, דלמסקנת הגמ' דמשום זוהמא אסור אין חילוק בינו לאחרים. וכ"כ בפיר"ח שם שכ' "אסור לקרות ק"ש כנגדה". וכ"כ בתשו' פנים מאירות ח"ב סי' קס"ה, דמשום זוהמא דאוסר אין חילוק בינו לאחרים. ועי' בפיר"ח יומא כח. ובמאירי ברכות כה: דמשמע דנקטו כמג"א דצואה במקומה אסור גם לאחרים כנגדה הואיל ונפישא זוהמא, אך ברמב"ם פ"ג מק"ש ה"י משמע דהאיסור רק לעצמו ולא לאחרים. וכ' שם "עד שיקנח יפה יפה". ולמעשה הרבה אחרו' חולקים על